

HYVÄ LIIKETOIMINTAPÄÄTÖS JA JOHDON VASTUU

Marika Salo

HYVÄ LIIKETOIMINTA- PÄÄTÖS JA JOHDON VASTUU

Yliopistollinen väitöskirja, joka Vaasan yliopiston kauppatieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään tarkastettavaksi Kurtén-auditoriossa keskiviikkona 13. päivänä toukokuuta 2015 klo 12.

Copyright © 2015 Talentum Media Oy ja kirjoittaja
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

Kansi: Lauri Karmila
Taitto: Sirpa Puntti

ISBN 978-952-14-2629-2
ISBN 978-952-14-2631-5 (verkkokirja)
ISBN 978-952-14-2630-8 (sähkökirja)

BALTO Print
Liettua 2015

Palaute kirjasta: www.talentumshop.fi

Sisällys

SISÄLLYS	V
ESIPUHE	IX
KUVIOLUETTELO	XI
TIIVISTELMÄ	XIII
ABSTRACT	XV
1. JOHDANTO	1
1.1 Päätöksenteko liiketoiminnassa: riski voiton kään­­töpuolena	1
1.2 Tutkimustehtävä	3
1.2.1 Hyvän liiketoimintapäätöksen systematiikka	3
1.2.2 Liiketoimintapäätöskriteerien merkitys	5
1.3 Tutkimuksen toteuttaminen	6
1.3.1 Päätösprosessin jäsentämistapa	6
1.3.2 Lähtökohdat tulosten arviointiin	9
1.3.3 Metodiset lähtökohdat	11
1.4 Lähdeaineisto	13
1.4.1 Oikeuslähdeopin tarjoamat mahdollisuudet	13
1.4.2 Käytetty lähdeaineisto	15
1.5 Teoksen rakenne	18
2. PÄÄTÖKSENTEON OIKEUDELLISET RAJAT	23
2.1 Oikeudellisten rajojen muodostaminen	23
2.2 Liiketoimintapäätöksen arvioinnin lähtökohdat	23
2.2.1 Business judgment rulen (BJR) yleisten elementtien muodostaminen	23
2.2.2 Osakeyhtiölain kriteerit päätösprosessille	33

2.3	Johdon velvollisuudet päätöksenteossa	40
2.3.1	Velvollisuuksien tulkintamateriaali	40
2.3.2	Huolellisuusvelvollisuus	44
2.3.3	Lojaliteettivelvollisuus	50
2.3.4	Corporate opportunity ja lojaliteettivelvollisuus	62
2.3.5	Hyvän uskon edellytys	65
2.4	Yhteenvedo oikeudellisista kriteereistä	71
3.	HYVÄN LIIKETOIMINTAPÄÄTÖKSEN MÄÄRITTELY	73
3.1	Päätösprosessin kriteerien muodostaminen	73
3.2	Hyvä liiketoimintapäätös	74
3.2.1	BJR:n mukainen päätösprosessi	74
3.2.2	Sisältöehdot BJR:n rajojen määrittäjinä	75
3.2.3	Hyvän liiketoimintapäätöksen suhde tuottamukseen	81
3.3	Liiketoimintapäätöksen kriteerejä täydentävä materiaali	84
3.3.1	Yhtiön sisäinen norminmuodostus	84
3.3.2	Corporate governance ja johdon velvollisuudet	90
3.3.3	Moraali liiketoiminnassa – yhtiön maineen merkitys	93
4.	PÄÄTÖKSENTEON LIIKETALOUDELLISET ELEMENTIT	101
4.1	Liiketaloustieteen rooli päätöksenteossa	101
4.2	Liiketoimintapäätöksen tavoitteet	102
4.2.1	Yrityksen toimintaedellytykset ja jatkuvuuskaikki	102
4.2.2	Pyrkimys voitontuottamiseen	105
4.2.3	Voitontuottaminen ja yhtiön sidosryhmät	108
4.3	Liiketoimintapäätösten vaikutus yhtiön arvoon	119
4.3.1	Yhtiön arvon muodostuminen	119
4.3.2	Päätöksenteko yhtiön arvon muodostajana	121
4.4	Tuotto ja riski liiketoimintapäätöksessä	123
4.4.1	Päätökseen liittyvistä riskeistä	123
4.4.2	Pääoman kustannuksen ja yritysrisikin merkitys	125
4.4.3	Pääoman pysyvyyden periaate ja laitton varojenjak	127
4.4.4	Investointilaskentamenetelmät päätöksenteon tukena	132
4.5	Liiketaloudellisten kriteerien ja BJR:n yhteensovittaminen	134
5.	TILANNETEKIJÖIDEN LÄHTÖKOHDAT	139
5.1	Päätöksenteon tilannekohtainen arviointi	139
5.2	Toimintaympäristön merkitys päätöksenteossa	142
5.2.1	Liiketoimintapäätös kilpailutilanteena	142

5.2.2	Intressipunninta päätöksen kokonaisvaikutuksen arvioinnissa	149
5.2.3	Toimintaympäristö ja siihen vaikuttaminen	151
5.3	Rajoittuneen rationaalisuuden oletus päätöksenteossa	153
5.3.1	Rationaalisuus liiketoimintapäätöksenteossa	153
5.3.2	Voitontuottamista vai voitonmaksimointia?	160
5.4	Epävarmuus päätöksenteossa ja sen hallinta	163
5.4.1	Apuvälineitä epävarmuuden hallintaan	163
5.4.2	Ennakointikriteeri epävarmuuden hallinnassa	169
5.5	Tilannetekijät toimintaympäristön systematisoijina	172
6.	TILANNETEKIJÖIDEN RAKENTAMINEN	177
6.1	Tilannetekijöiden merkitys päätöksenteossa	177
6.2	Päätöskohtaiset tilannetekijät	178
6.2.1	Päätöksen riskitaso	178
6.2.2	Päätöksen toistuvuus ja merkitys	179
6.2.3	Päätöksen kiireellisyys	180
6.2.4	Päätöksen luonne	181
6.3	Päätöksentekijäkohtaiset tilannetekijät	182
6.3.1	Päätöksentekijän muodollinen asema	182
6.3.2	Päätöksentekijän tosiasiallinen asema	186
6.3.3	Työnjaon merkitys päätöksenteossa	191
6.3.4	Päätöksentekijän asiantuntemus	192
6.4	Yhtiökohtaiset tilannetekijät	196
6.4.1	Yhtiön toimiala	196
6.4.2	Yhtiön erityispiirteet	199
6.4.3	Yhtiön taloudellinen asema	202
6.5	Toimintaympäristöön liittyvät tilannetekijät	207
6.5.1	Yleinen taloudellinen tilanne	207
6.5.2	Toimialakohtaisten käytäntöjen merkitys	210
6.6	Tilannetekijöiden välisistä yhteyksistä	211
7.	TILANNETEKIJÖIDEN HYÖDYNTÄMINEN PÄÄTÖKSENTEOSSA	213
7.1	Päätösprosessin vaiheisiin liittyvät tulkintaongelmat	213
7.2	Informaation hankkiminen	215
7.2.1	Päätöksentekoa varten hankittava informaatio	215
7.2.2	Informaation luotettavuus	216
7.2.3	Informaation riittävyys	221
7.2.4	Tilannetekijöiden vaikutus informaation hankkimiseen	223

7.3 Päätöksentekomenettely	226
7.3.1 Huolellisuus päätöksenteossa	226
7.3.2 Intressiristiriitatilanteet ja esteellisyys	230
7.3.3 Tilannetekijöiden vaikutus päätöksenteossa	233
7.4 Päätöksen dokumentointi ja valvonta	239
7.4.1 Dokumentoinnin merkitys huolellisuuden arvioinnissa	239
7.4.2 Hallituksen pöytäkirja lakisääteisenä dokumenttina	239
7.4.3 Päätöksenteon tausta-aineiston merkitys	243
7.4.4 Tilannetekijöiden vaikutus dokumentaation laajuuteen	244
7.4.5 Johdon valvontavelvollisuus	247
8. YHTEENVETO: HYVÄ LIIKETOIMINTAPÄÄTÖSPROSESSI	253
8.1 Hyvän liiketoimintapäätöksen elementit	253
8.2 Päätösprosessin dynaaminen arviointi: tilannetekijät ja aktivoituvat kriteerit	258
8.3 Hallitun riskinoton arviointivälineet	261
8.4 Hyvän liiketoimintapäätöksen kriteerit johdon velvollisuuksien täsmentäjinä	262
LÄHDELUETTELO	265
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	279
ASIAHAKEMISTO	283